

Nu wachten op concretisering

Alle adviezen op de eerste tussenproducten zijn naar de vakvernieuwingscommissie (vvc) van SLO gestuurd. Waaronder die van Vecon, voor zowel (algemene) economie als bedrijfseconomie. Ze zijn voor leden op de site te bewonderen, evenals de SLO-tussenproducten zelf, de adviezen van Our New Economy (ONE) en de hogescholen.

Een vijftiental docenten heeft onder professionele leiding van Bastiaan van der Broek in twee schriftelijke en digitale rondes op constructieve wijze het Vecon-advies voor algemene economie vormgegeven. Hier een selectie van onderwerpen die in de levendige debatten de revue passeerden.

Het goede leven

Met 'Yo, de mannen van het goede leven!' begroet dikke Freddy vrijwel dagelijks zijn maten aan de toog van hun stamcafé. De term 'het goede leven' houdt ook de Vecon-adviseurs al direct bij de les. We weten het al wel, maar het mag altijd en overal steeds onder-

streept worden: economie is een sociale wetenschap. Die zou volgens de vakvernieuwingscommissie in het vervolg moeten gaan over het menselijk gedrag in zijn streven naar 'het goede leven'.

Na even aan de term *wennen* en de beginvraag stellen of het nu om *het* of over *een* goed leven gaat, is het merendeel van de docenten er blij mee. De insteek biedt een ruimere kijk op economisch gedrag. Breder dan het geijkte 'omgaan met de spanning tussen behoefte en bevrediging' (schaarsteprobleem).

Met betrekking tot het schoolvak economie wordt in het tussenproduct geregeld de wens uitgesproken om uit te gaan van de visie en wensen van de leerlingen. Leerlingen zouden zelf kunnen bepalen wat ze waardevol en belangrijk vinden, en wat 'het goede leven' voor hen betekent.

Alle Vecon-adviseurs waarschuwen echter voor een te leerlingcentristische en te individualistische benadering. De taak van de economiedocent is eerst leerlingen economische kennis te laten verkrijgen, waarna ze hun standpunten en opvattingen kunnen vormen.

Brede welvaart zou dan de technische invulling van 'het goede leven' zijn. Onduidelijk is wat hiermee bedoeld wordt. In dit kader is het opvallend dat voor het bereiken van 'het goede leven' blijkbaar zowel de collectieve sector (overheid en sociale zekerheid) als de grote informele sector geen rol spelen. Ze komen in het hele tussenproduct niet voor. Voor iedereen in de Vecon-adviesgroep dient dit hiaat opgevuld te worden.

Mens- en maatschappijvakken

Het leergebied van de mens- en maatschappijvakken (M&M) bevat vijf schoolvakken: filosofie, aardrijkskunde, geschiedenis en de beide economische vakken. Ze vullen elkaar aan bij het verkrijgen van een zicht op de werking van de complexe samenleving. Nergens wordt aangegeven hoe dat in de geactualiseerde programma's vorm zou moeten krijgen.

Een suggestie: straks bij elk concept in het rijtje van bijbehorende eindtermen 'kennis hebben van de (sociaal)economische geschiedenis' toevoegen.

Modellen

Het M&M-vak economie als schoolvak lijkt al sinds mensenheugenis het alleenrecht te hebben op het gebruik van modellen. Om de status van het vak op te krikken? Ook in het tussenproduct krijgen ze een uitgebreide en herhaalde rol toegemeten voor het verkrijgen van inzicht in het functioneren van de economie. Zelfs bij het vmbo zouden modellen welkom zijn.

'De term "het goede leven" houdt ook de Vecon-adviseurs al direct bij de les.'

Bijna alle Vecon-adviseurs hebben in eerste instantie daar geen commentaar op, maar in de tweede ronde wordt de vraag opgeworpen waar in het huidige programma eigenlijk van modellen sprake is. En voldoen die dan aan de definitie in het handboek voor economie: modellen zijn een (eenvoudige) weergave van de werkelijkheid? De economische werkelijkheid zelf of een geconstrueerde abstracte? We kennen het IS-MB-GA-model in het vwo-programma, maar verder?

Unaniem wordt een alternatief voorgesteld: het hanteren van (clusters van) oorzaak-gevolg-redeneringen.

Wiskunde

Uit de M&M-vakken is economie gekozen voor het aanleren van wiskundige vaardigheden. Andersom gebruikt het vak wiskunde economische contexten. Daar schuilt een gevaar in. Leerlingen kunnen verward raken, omdat bij economie een eigen aanpak gebruikelijk is. Zo zijn de assen van de grafieken, waarin het verband tussen prijzen en vraag respectievelijk aanbod uitgebeeld wordt, omgedraaid.

Met wiskundige vaardigheden opnemen in het economieprogramma is niets mis. Maar de ervaring leert dat er een groot vakdidactisch probleem om de hoek

loert. Zo kunnen leerlingen met moeite en trucs bij bijvoorbeeld markten met volledige mededinging de evenwichtsprijs en hoeveelheden berekenen, als ook de omvang van beide surplussen, zonder ook maar enig kennisbegrip te hebben verkregen. Het voorkomen van rekenen om te rekenen is een zware opdracht.

‘Het surplussenverhaal mag het havo-programma niet infecteren.’

Financiële educatie

Financiële educatie wordt alom noodzakelijk gevonden. Onderwijs is daarvoor de ideale plek. Maar waar? Het ligt voor de hand die toe te wijzen aan het programma voor bedrijfseconomie. Ware het niet dat bedrijfseconomie lang niet voor elke leerling in zijn vakkentabel te vinden is. Zoals voor alle vmbo-leerlingen.

De startnota geeft aan dat het huidige programma voor bedrijfseconomie overladen is. Een overheveling van de financiële educatie naar economie kan soelaas bieden. Maar ook niet alle leerlingen in het voortgezet onderwijs treffen een economiedocent.

Verskillende schoolsoorten

Er worden in totaal vijf schoolsoorten onderscheiden: vmbo BB, KB, GT, en havo en vwo. Iedereen onderstreept de wens van de vakvernieuwingscommissie om op elkaar afgestemde programma's te hebben. Maar dat is gemakkelijker gezegd dan gedaan. Traditioneel gaat de meeste aandacht naar de program-

ma's voor havo en vwo. Het vmbo hangt er maar een beetje bij, terwijl daar de helft van onze schoolgaande jeugd probeert een diploma te halen.

Er zou een doorlopende leerlijn tussen de verschillende programma's getrokken moeten worden. Wat hoort thuis in de programma's van de verschillende schoolsoorten? De vakvernieuwingscommissie komt met een criterium: startend bij het vmbo zou de complexiteit van de vraagstukken en de benodigde cognitieve, wiskundige en onderzoekvaardigheden toenemen.

Naast dit toenemend abstractieniveau neemt het aantal inhouden en de rol van de wetenschap stapsgewijs toe. Niemand bekritiseert deze criteria van de vakvernieuwingscommissie, maar daaraan een concrete invulling geven is een ander paar mouwen.

Geadviseerd is om iets als een matrix te maken, met 'kolommen' voor de verschillende schoolvormen. Dat houdt het gevaar in voor het verfoeide, nu omgekeerde theezakjesmodel, zoals een jonge docent nog maar eens in een workshop op de studiedag beargumenteert.

Lorenz-curve en surplussenverhaal

Voor een aantal concepten die bij alle schooltypes in de programma's passen valt er wel onderscheid in abstractieniveau te maken. Maar er zijn concepten die om gegronde redenen maar op één specifieke schoolsoort in de programma's horen te worden opgenomen en in andere juist niet. Want elke onderwijssoort herbergt een onderscheiden groep leerlingen en heeft een eigen identiteit.

Bij bijvoorbeeld de actuele kwestie van import- en exportheffingen past de schaal van toenemend

abstractieniveau. De vmbo'er kan met een berekening de gevolgen voor internationale handel begrijpen, op het vwo kan het gaan over de gevolgen voor de globalisering, economische groei, en kunnen vergelijkingen worden gemaakt met eerdere ingrepen in de (economische) geschiedenis.

Op het vwo moet de groei van de collectieve sector inclusief de sociale zekerheid aan de orde komen, evenals het verband tussen de omvang ervan en het welvaartsniveau in betrokken landen. De vmbo'er dient dan weer kennis te verkrijgen over het hele scala aan sociale zekerheidsuitkeringen, over de concrete hoogte daarvan en onder welke voorwaarden waar je die uitkeringen kan verkrijgen.

De Lorenzcurve als illustratie van de (ongelijke) inkomens- en vermogensverdeling mag in de vmbo-programma's achterwege blijven, wegens de grote kans op 'rekenen om te rekenen'. Dat geldt ook voor berekeningen met betrekking tot de markt van volkomen concurrentie. Op het vmbo levert vooral het aandacht geven aan oligopolie de belangrijkste kennis over marktmacht op.

En als de vakvernieuwingscommissie het neoklassieke standpunt huldigt dat een consument die een miljoen euro voor een appartement wil en kan betalen, maar dat appartement voor 800.000 euro kan kopen, het verschil van 200.000 euro (het consumentensurplus) een toename van zijn welvaart betekent (en de markt maximaal efficiënt maakt), dan moet ze dat surplusconcept maar in het geactualiseerde programma opnemen.

'Bij bijvoorbeeld de actuele kwestie van import- en exportheffingen past de schaal van toenemend abstractieniveau.'

Dit in de wetenschap dat hier die 200.000 euro niet het verschil is tussen *behoefte* en marktwaarde, maar tussen *betalingsbereidheid* en marktwaarde. Er zijn veel consumenten die grote nood hebben aan een appartement, maar de marktwaarde niet kunnen betalen. Het surplusverhaal mag het havo-programma niet infecteren.

Alternatieve theorieën

Het huidige programma bedient zich vrijwel louter van neoklassieke theorieën, waarbij de mens als een homo-economicus de aanname is. In de startnota is de wens geuit alternatieve economische theorieën en inzichten op te nemen, zoals politieke en institutionele economie.

Met name rond de milieu- en klimaatproblematiek zijn diverse alternatieve theoretische benaderingen beschikbaar. In het tussenproduct is hieraan nauwelijks een woord gewijd. Alle Vecon-adviseurs verwachten dat aan de gemotiveerde wensen in de startnota om alternatieve theorieën op te nemen in het geactualiseerde programma gehoor wordt gegeven.

'Het tussenproduct doorworstelend dringt zich de term "green washing" op.'

Ook vinden zij dat het vwo bij uitstek de plek is waar verschillende economische scholen de revue zouden moeten passeren. Moet elke vwo'er niet kennis hebben van bijvoorbeeld Keynes' conjunctuurtheorie of Marx' theorie over de historische economische ontwikkeling?

Grenzen aan de globe

Het tussenproduct doorworstelend dringt zich de term 'green washing' op. Aan milieu en klimaat wordt in absolute zin minder tekst besteed dan bijvoorbeeld voor ondernemerschap. In het volgende tussenproduct mag zich dat niet herhalen. Er zijn grenzen aan de globe. De tussenproducten 1 en 2 bevatten een immens scala aan toegelichte wensen voor een geactualiseerd programma. Het aantal concepten en kernbegrippen binnen het voorgestelde raamwerk valt nauwelijks te tellen. In het Vecon-advies wordt keer op keer de verwachting naar de vakvernieuwingscommissie uitgesproken dat de vakvernieuwingscommissie met concretisering komt.

Docenten kijken reikhalzend uit naar tussenproduct 3. Dan valt te bepalen hoeveel boter bij de vis wordt geleverd. Tegen die tijd kunnen docenten zich ongetwijfeld voor een volgende adviseringsronde melden. Hopelijk krijgen zwartkijkers ongelijk, zij die nog niet overtuigd zijn dat met wat nu voorligt een definitief afscheid van de huidige programma's zal worden genomen.